

ارزیابی اثرات طرح‌های توسعه شهری بر ساختار شکنی و ارتقای کیفی فضای شهر کهن ایرانی

دکتر کیومرث حبیبی*^۱، دکتر مصطفی بهزادفر^۲، دکتر ابوالفضل مشکینی^۳،

دکتر هوشمند علیزاده^۴، مهندس وحید محکی^۵

^۱ استادیار شهرسازی دانشگاه کردستان

^۲ دانشیار شهرسازی دانشگاه علم و صنعت

^۳ استادیار برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تربیت مدرس

^۴ استادیار شهرسازی دانشگاه کردستان

^۵ دانشجوی کارشناسی ارشد شهرسازی دانشگاه کردستان

تاریخ پذیرش: ۹۰/۰۴/۰۵

تاریخ دریافت: ۹۰/۰۲/۰۳

چکیده

شهرهای ایران که در طول دوره‌های تاریخی، با تکیه بر خلاقیت و ابتکارهای ملی به صورت درون‌زا، به رشد و تکامل رسیده بودند، به تدریج طی چند دهه به کلی دگرگون گردیدند و خصوصیات کالبدی، ارزش‌های فرهنگی، ویژگی‌های اجتماعی، هنری و تاریخی خود را از دست دادند. تغییرات بطنی از انقلاب مشروطیت آغاز شد و از دهه ۱۳۰۰ شمسی با پذیرش مدرنیته و تبعیت از الگوهای غربی، وسیع‌تر گردید. روند شهرنشینی و شهرسازی کشور در دوره جدید، از یک سو به تدریج و به تبعیت از الگوها و ویژگی‌های سرزمینی ایران تکامل نیافت و از سوی دیگر با زمینه‌سازی‌های مناسب و قبلی پذیرایی الگوهای غربی نگرديد، بلکه با تقلید از غرب و دنیای سرمایه‌داری و تحت تأثیر روابط نه چندان سالم ایران و کشورهای غربی شکل گرفت و دگرگون شد. این تحولات باعث از هم گسیختگی بافت قدیم شهرهای ایران گردید و به آرامی با پذیرش الگوهای برون‌زا و با گسترش در تمام زمینه‌های تمرکزگرایی، مشکلاتی چون تراکم زیاد جمعیت، آلودگی، حاشیه‌نشینی و ... ابتدا تهران و سپس سایر شهرهای بزرگ را در بر گرفت. در چنین شرایطی تهیه طرح‌های جامع شهری با پیروی از الگوهای غربی منسوخ شده به سبب آن که، برای برنامه‌ریزی در سطوح ملی، منطقه‌ای، شهری و محلی به صورت سلسله‌مراتبی، ارزشی قائل نبود، نتوانست با سطوح مختلف برنامه‌ریزی عمل کند و ضمن هدایت اصولی شهرها و نظام بخشیدن به رشد و توسعه آن‌ها، ایجادکننده قابلیت تغییر و تحول در شهرها باشد. در مقاله حاضر به بررسی ریشه‌ها و عوامل شکل‌گیری تقلید از اندیشه‌های غربی و پیامدهای حاصل از آن، در نظام برنامه‌ریزی و طرح‌های توسعه شهری در ایران پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: طرح‌های توسعه شهری، تجدیدطلبی، نوگرایی، الگوهای غربی، طرح راهبردی - ساختاری.

The Evaluation of the Effects of Urban Development Projects on Deconstruction and Quality promotion of Iranian old city spaces

Kiyoomarz Habibi, Ph. D.

Assistant Prof, University of Kurdistan

Mostafa Behzadfar, Ph. D.

Associate Prof, Iran University of Science and Technology

Aboulfazl Meshkini, Ph.D.

Assistant Prof, Tarbiat Modares University

Hooshmand Alizadeh ,Ph.D.

Assistant Prof, University of Kurdistan

Engineer Vahid Mahaki

M.A. Student of Urban Development, University of Kurdistan

Iranian cities which had grown up during historical periods based on national creativity and innovations in an endocrine form were gradually changed wholly in the course of some decades. In fact, they lost their skeletal and cultural values , social , artistic and historical features. The gradual changes started from the Constitution Movement and spread since 1920's by accepting modernity and pursuing western models.

The trend of urban settlement and urban development in the new ear , on one hand was not perfected due to lack of observing Iranian land model and features and on the other hand, it did not accept western model in a proper and pre-planned grounds. Imitating the west and capitalistic world under the not so much healthy relations of Iran and the western countries, that trend took shape and changed. These changes made the disruption of old textures of Iranian cities . Having accepted the external models and spreading it in all areas of centralization , it gave rise to the spread of problems such as density of population , air pollution , margin settlements first in Tehran and then in all large cities of Iran. In such a condition , developing urban pilot projects in modeling the western patterns were abolished . The reason was that no body was attaching value to planning at national , regional, urban and local levels in a hierarchical form, so that it could not bring about changes through basic orientation of cities and giving orders to their developments and growth.

The present article studies the roots and factors of formation of western ideas imitations and its consequences for the urban development plans in Iran.

Keywords: Urban Development Plans, Modernity, Modernism, Western Models, Strategic-Structural Plans.